

C. Manolache

TRAGEDIA LUI PETRU CERCEL

Cuvânt-înainte

Cartea aceasta nu a fost scrisă pentru specialiști. Istoricii, ca și istoriografii, știu, desigur, mai mult și mai deplin ceea ce a însemnat acest „Petrus Demetrius, princeps et haeres Magnae Valachiae” cum se intitula principele îndelung rătăcitor și nefericit, care înaintea lui Mihai Viteazul, fratele său consangvin, a avut și viziunea, și năzuințele unei Români Unite sub un singur sceptru național.

Cartea este îndeosebi scrisă pentru aceia care nu cunosc îndeajuns că în trecutul Țării Românești a domnit numai doi ani un prinț autentic ca obârșie, prestanță și cultură, un domn european, un artist și un poliglot, așa cum nu s-a învrednicit tronul Munteniei a avea un altul în acele veacuri.

O viață romanțată? Poate că nu. Fiindcă aici documentul a trecut înaintea fanteziei literare. Un roman istoric? Poate că da, dacă îl vor încuviința cei chemați să-l judece. Este, înainte de toate, monografia unei vieți de necurmăte pribegii, împletită din câteva bucurii și nesfârșite suferințe, din trecătoare izbânzi și vegheate înfrângeri, trăită de un suflet ales, departe de țara pe care a dorit-o și a iubit-o cu înfrigurare, și – deopotrivă – sfârșită în depărtare și martiraj.

Capitolul I

Sânețe, surle și lacrimi

La poarta Curții domnești de pe malul Dâmboviței, în primăvara anului 1554, paznicul porții închidea cu scrâșnet de chingi și zăvoare grele marea poartă a intrării, după ce mitropolitul, boierii și dregătorii, încărcăți de odăjdii și de haine împodobite, părăsiseră petrecerea domnească pentru înscăunarea la cârmă a bunului voievod Pătrașcu, din neamul Drăculești, fecior al lui Radu Călugărul, de mult odihnitor întru cei drepți. Truda domnului, în acel ceas al stihiiilor noștii, când vestesc înălțimile cu stele porunca odihnei, venea și din serbarea cu buțile de vin și viței fripți cu două zile înainte în țigle de corn și frigări potrivite după greutate, venea și din necurmatele încercări ale prilejului, în care ochiul ager al stăpânului trebuia să dezlege în priviri și fețe adevăratele simțiri ca și ploconelile zâmbărețe din ochii vulpești, dar venea acea trudă și din necazurile și frământările ajungerii la domnie, după alungatul și captivul său frate Mircea Ciobanul, soțul vajnicei Chiajna, care-l ura și-i făgăduise cumplită răzbunare.

De aceea, când sălile Curții cădeau sub întuneric și sub fumul lumânărilor stinse de slujitori, Pătrașcu cel Bun, luând-o de braț pe doamna Voica, soția sa, pași agale, cu barba în piept și cu degetul cel mare al drepte sale înfiptă în brăul de aur, către odaia cu divanurile în care somnul aștepta binecuvântat și chemător. Copiii de casă se închinau pe rând, apoi, de îndată ce domnul și doamna se depărtau, se răsuceau pe călcăie, fiecare către camerele în care odihna și veghea le erau orânduite.

Ajunși în dreptul camerei doamnei, Pătrașcu, înainte de a ura noapte bună augusteii soții, o privi îndelung în ochi și-i ceru să facă la fel.

– De ce să te privesc, Mărite Doamne, acum, când ochii noștri abia își mai țin pleoapele?

– Pentru că, scumpa mea soție și doamnă, aș vrea să-mi citești în suflet, dacă mă socotești fericit sau nu.

– Dar cum să nu te socotești fericit când am ajuns amândoi la țintă și când cumnata noastră Mirceoiaia a fost răpusă?

– O crezi cu adevărat răpusă? Chiajna și din mormânt ar năzui să uneltească. I-am văzut în tot timpul ospățului ochii și i-am simțit răsuflarea în ochii și sufletul câtorva boieri, în special ai Buzescului. Dar nu asta îmi tulbură sufletul în acest ceas al odihnei, nici uneltirile fugarului vornic Stănilă, cu ai lui, ci sufletul meu sângerează pentru dajdia cea mai scumpă trimisă lui Soliman, pentru scumpul meu Petru, pe care însumi l-am surghiunit, odorul tatei, ostatic și chezaș domniei mele. Tu nu poți înțelege, Voica.

– Ba înțeleg prea bine, pentru că știi cât de drag îl aveam, măcar că nu e din osul meu. Știi că și pe maică-sa, Stanca, am avut-o lângă suflet ca pe o prietenă, nu ca pe o potrivnică. Așadar, nu-ți întuneca inima, ci mergi de te odihnește, fiindcă și-n inima mea stă veghea dragostei.

– Noapte bună, scumpă Voico.

– Noapte bună, Doamne.

Voievodul își sărută soția pe frunte, împingând ușa de stejar a iatacului domnesc cu greutate, ca pentru o ușă de fier și oțel. Ajuns în dreptul divanului, slujitorul care-l aștepta să-i scoată haina lungă de brocart, țesut în flori de aur, primi din mâna domnului doar armura, nezhhepul și hangerul, precum și brâul cu paftale de aur bătute în olmazuri și rubine, pe care slujitorul le așeză pe un jilț în așteptarea dezbrăcatului. Pătrașcu îl trimise să mai aștepte și se întinse pe divan cu palmele sub pletele revărsate pe ceafă. Era atât de trudit că nici scoaterea hainelor n-o putea îndura dintr-odată. Imaginea lui Pătrașcu, copilul de zece ani abia împliniți, îl striga din neguroase depărtări, îi stăruia mereu în minte cu reproșuri și jale. Ce putea să fi făcut? Tiranul din

Constantinopol nu cunoștea înduplecarea. Cel mai scump copil trebuia să-i fie zălogit, ca o garanție de credință a supusului domn valah.

Știa ce înseamnă atotputernicia lui Suleiman cel Învingător, stăpân crud și neieșit din cuvânt. El însuși trecuse prin furcile grele ale capului plecat și mâinii otomane sărutată cu scârbă de buzele sale, ca astfel să capete cuca domniei, din tronul Istanbulului. Știa tot atât de bine că trebuie să-și zălogească pe cel mai mare dintre fii; primise jertfa cu resemnată hotărâre, dar acum, când copilul scump gema depărtărilor, inima i se zbătea în remușcări.

Parcă-l vedea. Își amintea de ziua aceluia an 1544 când Stanca i-l adusese între scutece. Ibovnica trufașă, care spera să ajungă doamnă, rămăsese grea intenționat, ca astfel legătura dintre ea și cel pe care-l aștepta stăpân pe țara lui Mircea cel Bătrân, să fie mai tare. Treceau pe sub pleoapele voievodului cu gânduri bune și drepte anii copilăriei lui Petru Dumitru, pe care părintele îl dezmierda adesea Pătrașcu, după al său nume, ori Dumitrașcu. Un dolofan oacheș și vioi, care și în joaca lui de prunc, și în învățătura lui de sub dascălii greci și turci, dovedise istețime de minte și dragoste de treburile obștești aduse cu încetul la știința lui de odraslă voievodală. Îl vedea în hăinuțele cochete și scumpe, ori numai în cămășuță de noapte, stându-i pe genunchi și ispitindu-l asupra lucrurilor și întocmirilor lumii acesteia, care și copiilor, ca și vârstnicilor, li se înfățișează cu taine și întrebări.

Îi treceau amintirile prin umbrele trecutului, una câte una. În cutare zi, Petru îl trăsese de mustăți, de ciudă că nu are și el; într-alta, își încinsese spada, care duruia pe podele, și trăgând tăișul, spinteca înconjurul, cu braț de pedestraș în iureș. Ba odată, călare pe spinarea lui Dinu Trăpașul, feciorul herghelgiului Brâncă, băietan cu vreo zece ani mai mare, porni spre ogradă cu hanger și surlă, rămase de la bunicul Radu, în hazul slujitorilor și râsul molcom al părintelui, care o dojeni pe sluga fugăreață pe

patru picioare că-i putea răsturna odrasla. Parcă-l vedea pe Dinu Brâncă, flăcăul credincios și multiubitor al prințisorului, cum gonea ca un cal adevărat de trap, împrejurare de pe urma căreia lui Dinu nici nu-i mai spuneau slujitorii altminteri decât Dinu Trăpașul.

Amintirea aceasta îi distinsese întrucâtva corzile inimii, știindu-l pe Dinu, în ceasul acela, acolo, departe, credincios câine, lângă Petru cel scump, în interiorul seraiului otoman, avându-l lângă sine și pe Ion Grigore, feciorul popii Tudor, al doilea credincios, care nu se lăsase despărțit de ucenicul său întru ale slavoniei bisericești și ceruse el însuși să-l însoțească pe fiul domnului.

Pleoapele se ridicau din ce în ce mai anevoie, poate și de truda de peste zi, dar poate și de lacrimile multe și nezvântate, ce-i încleiau genele.

Prinse a ațipi, dar larma ospățului și în special prăpădul pe care-l făcuseră turcii cu o zi, două mai înainte, cu beii și trimișii lor, ca să pedepsească poporul răsculat din pricina fărădelegilor lui Mircea Ciobanul, îl făcură pe domn să tresară. În ochii lui trudiți răbufniră flăcăurile atâtor gospodării arse de turci și vaietele atâtor soții de boieri ridicați și duși în Fanar ori în Grecia.

Fratele Mircea, care, la rândul lui, îl gonise, prin bani și intrigi la Poartă, pe fratele Radu Paisie, clătină cumplit amintirile sale. El însuși făcuse la fel, dar nu-și imputa nicio intrigă, nicio vânzare de frate, primind doar propunerea și intervenirea la sultan a boierilor care-l voiau domn, cu dreptate și omenie, în locul împilărilor și grozăveniilor lui Mircea, ucigător a două sute de boieri băștinași, între care vrednicul Udriște din Mărgineni, vistiernicul și temătorul de Dumnezeu Teodosie banul, a căror amintire Pătrașcu o cinstea.

„Grea încercare, Doamne”, își zicea voievodul, ridicat în capul oaselor și desfăcându-și de pe sine dulama ce-i apăsa pieptul. Trei frați care-și uzurpă unul altuia domnia, dintre care

cel mai aprig uneltitor, Mircea Ciobanul, se afla acum la Poarta otomană, cu lingușiri, fâgăduieli și alte iglițe asupra-i. Cum să-și cârmuiască el norodul, cum să ușureze suferințele acelor împilări cu dajdii grele, cu sărăcire și stoarcere a puterilor celor care muncesc și adună? Să ridice și să împruțineze birurile? Să lase voie liberă cârmuitorilor, sub ochiul său? Să-i cheme înapoi pe boierii fripți de groaza Ciobanului? Cum n-ar face-o inima sa dreaptă și înțelegătoare? Cum n-ar turna leac și balsam peste rănila mulțimii care gemuse nouă ani sub fratele său, tiranul? Dar mai ales cum să câștige încrederea Padișahului de la Bosfor, ca astfel să-i fie domnia pașnică, iar viața copilului Petru să stea în afara primejdiei, acolo, în gheara ienicerilor lui Soliman?

Cunoștea nesățioasa poftă de argint a celui cumplit sultan, care din sporirea tributului făcea cumpănă de prețuire și alegere a domnilor. Știa că dacă ajungerea la tron costa haznale de bani și daruri, menținerea la domnie cerea tezaure și sporuri și mai necurmte. De unde să le ia? Din vistieria proprie? Secătuiuse de mult! Din aceea a țării? Se uscaseră și aceasta! Atunci de la norod... tot de la norod?

Pătrașcu se răsuci, bătu din palme, iar cămărașul de la ușă veni în grabă să-l dezbrace. Ceru un pahar cu apă, pe care-l bău dintr-o înghițitură, și adormi în zbcucium, cu numele lui Pătrașcu al său pe perna inimii, în timp ce buzele arse silabiseau din cartea psalmilor: „*Apără-mă, Tu, Doamne, de potrivnicii mei, luptă Tu cu cei ce se luptă cu mine, învârte sulita și săgeata împotriva prigonitorilor mei! Zi sufletului meu: «Eu sunt mântuirea ta»*” ...

Cuprins

Cuvânt-înainte	5
Capitolul I. Sânețe, surle și lacrimi.....	7
Capitolul al II-lea. În surghiunul seraiului	12
Capitolul al III-lea. Trăsnetul... ..	28
Capitolul al IV-lea. Eurianta	38
Capitolul al V-lea. Zbateri.....	55
Capitolul al VI-lea. Căile colțuroase ale tuturor izbutirilor.....	63
Capitolul al VII-lea. Cărări însorite de... nădejde.....	86
Capitolul al VIII-lea. Străluciri neașteptate.....	97
Capitolul al IX-lea. Poezie, iubire, auroră.....	116
Capitolul al X-lea. Soarele răsare.....	153
Capitolul al XI-lea. Cuca și stindardul.....	177
Capitolul al XII-lea. Pe tronul lui Pătrașcu cel Bun	187
Capitolul al XIII-lea. Târgoviște	214
Capitolul al XIV-lea. Calvarul pribegiei reîncepe	222
Capitolul al XV-lea. Judecăți și osânde... ..	240
Bibliografie	249